

وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی

طرح سیستم اطلاعاتی و تهیه نقشه آسیب‌پذیری و ناامنی غذایی ایران (FIVIMS)

محمد جواد تیموری

آبان‌ماه سال ۱۳۸۴

محورهای بحث:

- (۱) مسئله چیست؟
- (۲) اصطلاحات و مفاهیم پایه FIVIMS
- (۳) اصول و مبانی FIVIMS
- (۴) کلیات طرح پیشنهادی FIVIMS ایران

مسئله نا امنی غذایی در جهان

وضع نا امنی غذایی در جهان امروز

- در جهان امروز ۸۲۶ میلیون انسان از غذای کافی محرومند که ۷۹۲ میلیون نفر از آنان در کشور های در حال توسعه زندگی می کنند
- جان نیمی از آنان در معرض خطر مرگ ناشی از گرسنگی است.
- روزانه ۲۴۰۰۰ کودک به دلیل گرسنگی و عوارض آن جان خود را از دست میدهند
- در حالیکه تولید غذا در جهان کافی است.

FAO: The State of food insecurity in the world 2000

تفاوتها تبعیض های منطقه ای در نا امنی غذایی

- بیشترین تعداد گرسنگان جهان در آسیا زندگی می کنند؛
- در صحرای افریقا ۳۴ درصد از مردم در نا امنی غذایی بسر می برند،
- در اغلب کشورهای افریقایی (ساحل عاج و اتیوپی) مشکل اصلی منابع است؛
- در کشورهای دیگر مثل هند و برزیل با وجود تولید غذای کافی بخش عمده مردم از نظر مالی قدرت خرید غذا را ندارند.

قطعه‌نامه اجلاس جهانی غذا رم ۱۹۹۶

- کاهش تعداد گرسنگان جهان به یک دوم تا سال ۲۰۱۵
- یعنی حد اقل سالیانه ۲۰ میلیون نفر.

دلایل عدم توفیق برنامه‌های مقابله با نا امنی

- کمبود منابع ملی
- فقر شدید مردم مبتلا به نا امنی
- فقدان اطلاعات درست و به هنگام از اقشار مبتلا و در معرض آسیب
- ضعف مدیریت کلان و محلی (برنامه‌ریزی، اجرا، کنترل، ارزیابی)
- حساس نبودن سازمان‌ها و ناهم‌امنگی دستگاه‌های اجرایی مرتبط
- شناخت نادرست جامعه هدف
- سیاست گذاری اقتصادی نامناسب
- اجرای ناقص برنامه‌ها
- نداشتن بازخور مناسب و به هنگام از آثار برنامه‌های اجرا شده

اصطلاحات FIVIMS

FIVIMS مخفف چه کلماتی و به چه مفهومی است؟

■ Food Insecurity & Vulnerability Information & Mapping System

Food **I**nsecurity

امنیت غذایی

Vulnerability

آسیب پذیری

Information **S**ystem

سیستم اطلاعاتی

Mapping **S**ystem

سیستم تهیه نقشه

■ سیستم اطلاعاتی و تهیه نقشهٔ آسیب پذیری و نا امنی غذایی

مفهوم ناامنی غذایی و آسیب پذیری

مفهوم ناامنی و آسیب‌پذیری

■ ناامنی :

- مسئله **ناامنی** در هر منطقه زمانی بروز می نماید که مردم **دسترسی** (فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی) **مستمر** (در تمام زمانها) به **غذا** (کافی، سالم، مغذی و فراهم آورنده زندگی سالم و فعال) **نداشته باشند**.

■ آسیب‌پذیری:

- **آسیب‌پذیری** شامل کلیه عواملی است که مردم را در **خطر ناامنی** قرار می دهد.
- **آسیب‌پذیری** می تواند ناشی از **ناتوانی مقابله** موفقیت آمیز **فردی**، **خانوادگی**، **گروهی**، **اجتماعی** در برابر **شداید**، **ناملايمات** و **شوکه‌های محیطی** باشد.

مفهوم طیف امنیت غذایی

- وضعیت های اقشار مختلف مردم از نظر امنیت غذایی را می توان بر روی یک طیف نمایش داد.
- یک سر طیف وضعیت مطلوب و **ایمن** (امنیت غذایی) و سر دیگر طیف وضعیت نامطلوب و **ناامن** (ناامنی غذایی) را نشان می دهد.
- در اثر تغییرات محیطی در طول زمان، احتمال تغییر وضعیت امنیت غذایی، و تبدیل اقشار **آسیب پذیر** به اقشار ناامن وجود دارد.
- اقشار ناامن، در واقع اقشار آسیب پذیری هستند که نتوانسته اند در مدت نه چندان طولانی، حداقل نیاز غذایی خود را تأمین نمایند.

وضعیت‌های مختلف در پیوستار امنیت غذایی

■ وضعیت ایمن غذایی

□ دریافت غذای کافی و خطر کم درابتلا به ناامنی غذایی

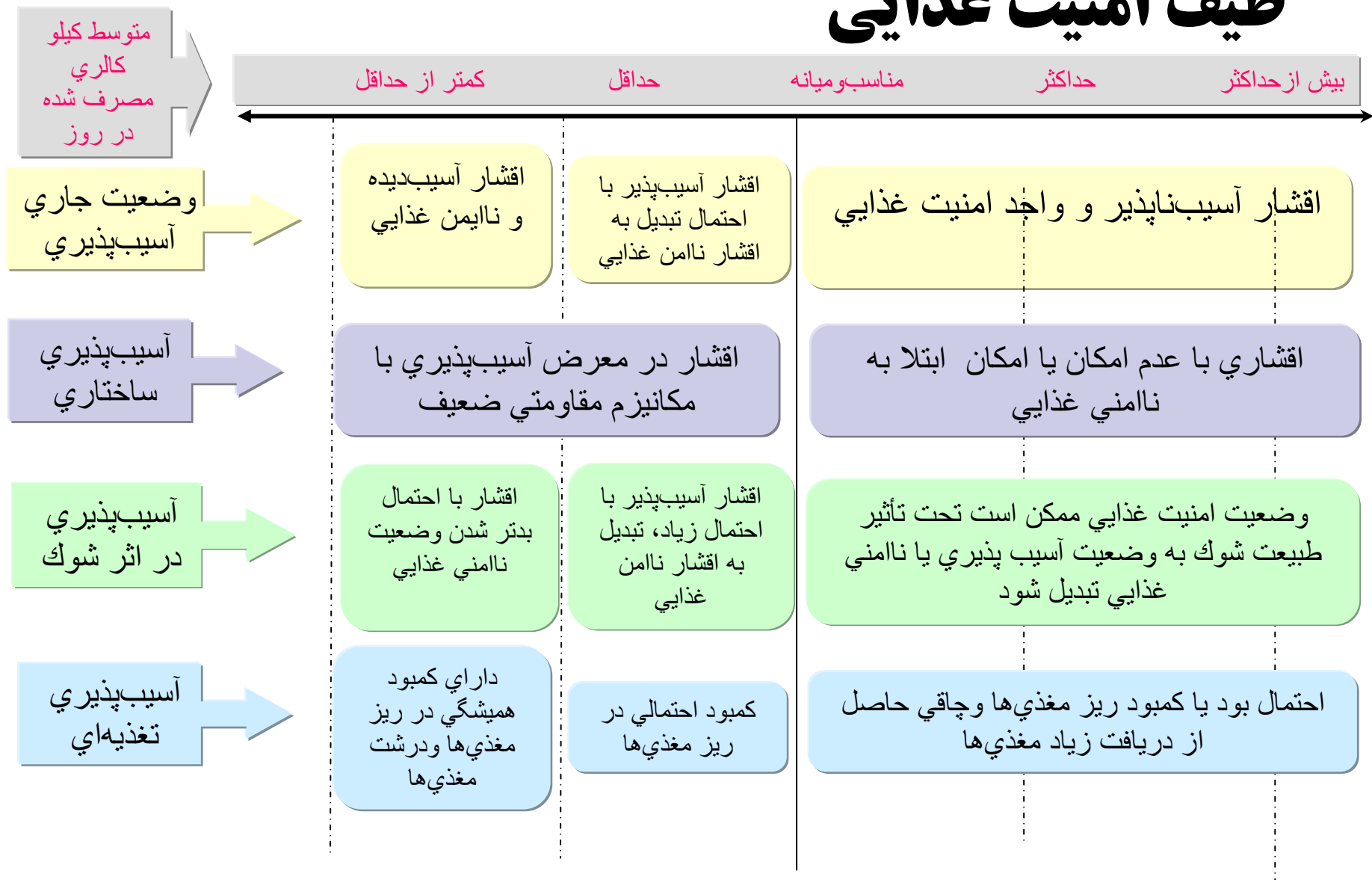
■ وضعیت آسیب‌پذیری

□ دریافت غذای کافی و خطر زیاد درابتلا به ناامنی غذایی

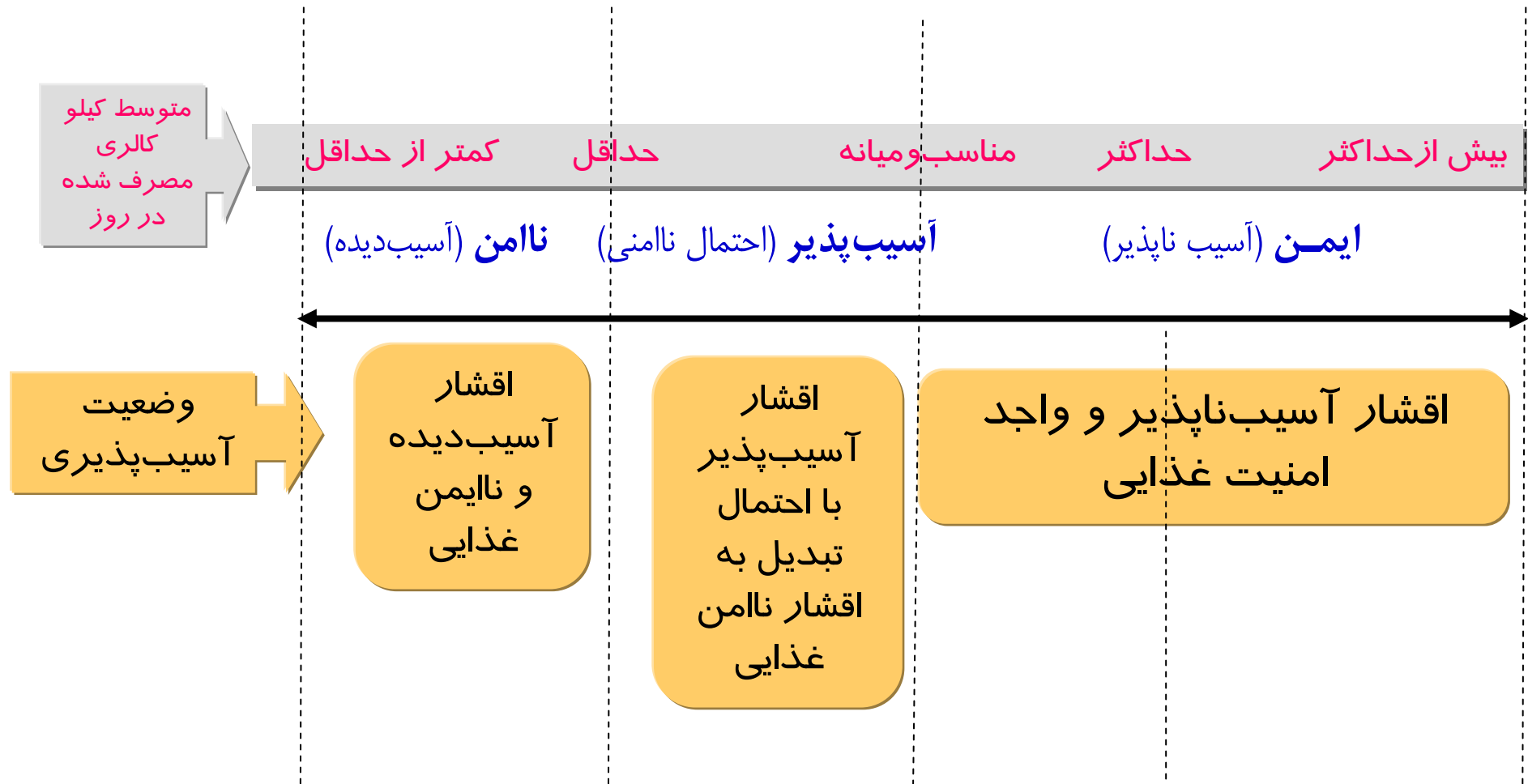
■ وضعیت ناامن غذایی

□ عدم کفایت غذای دریافتی و خطر بالا در بدتر شدن ناامنی غذایی

طیف امنیت غذایی

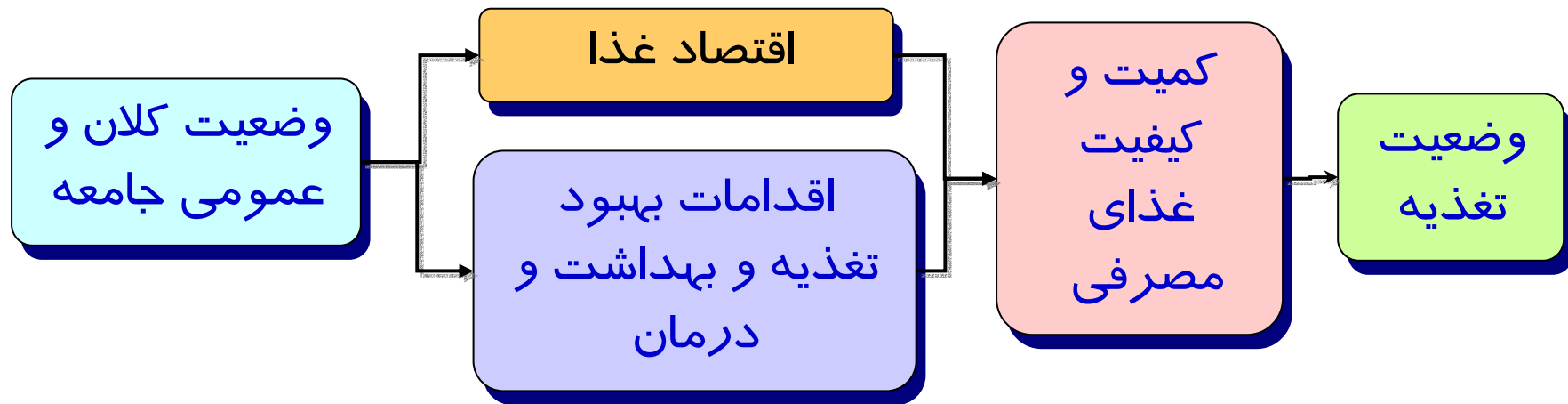
طیف امنیت غذایی

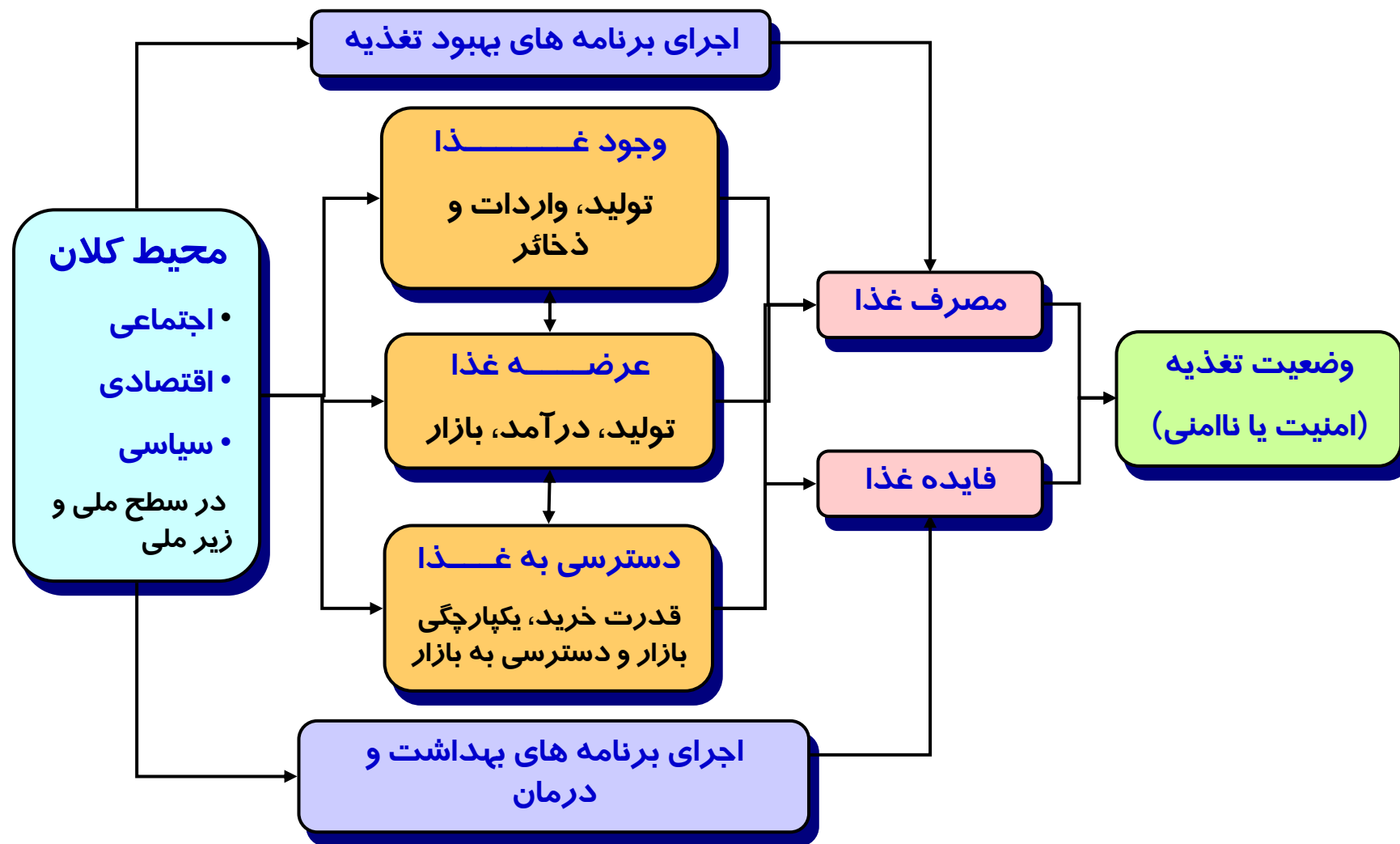
عوامل مؤثر در وضعیت تغذیه جامعه (امنیت یا ناامنی)

- عوامل محیط کلان (اجتماعی، اقتصادی و سیاسی)
- سطح کارائی اقتصاد غذا (تولید، عرضه و دسترسی به غذا)
- برنامه های بهبود تغذیه
- برنامه های بهداشت و درمان
- کمیت و کیفیت مصرف غذا

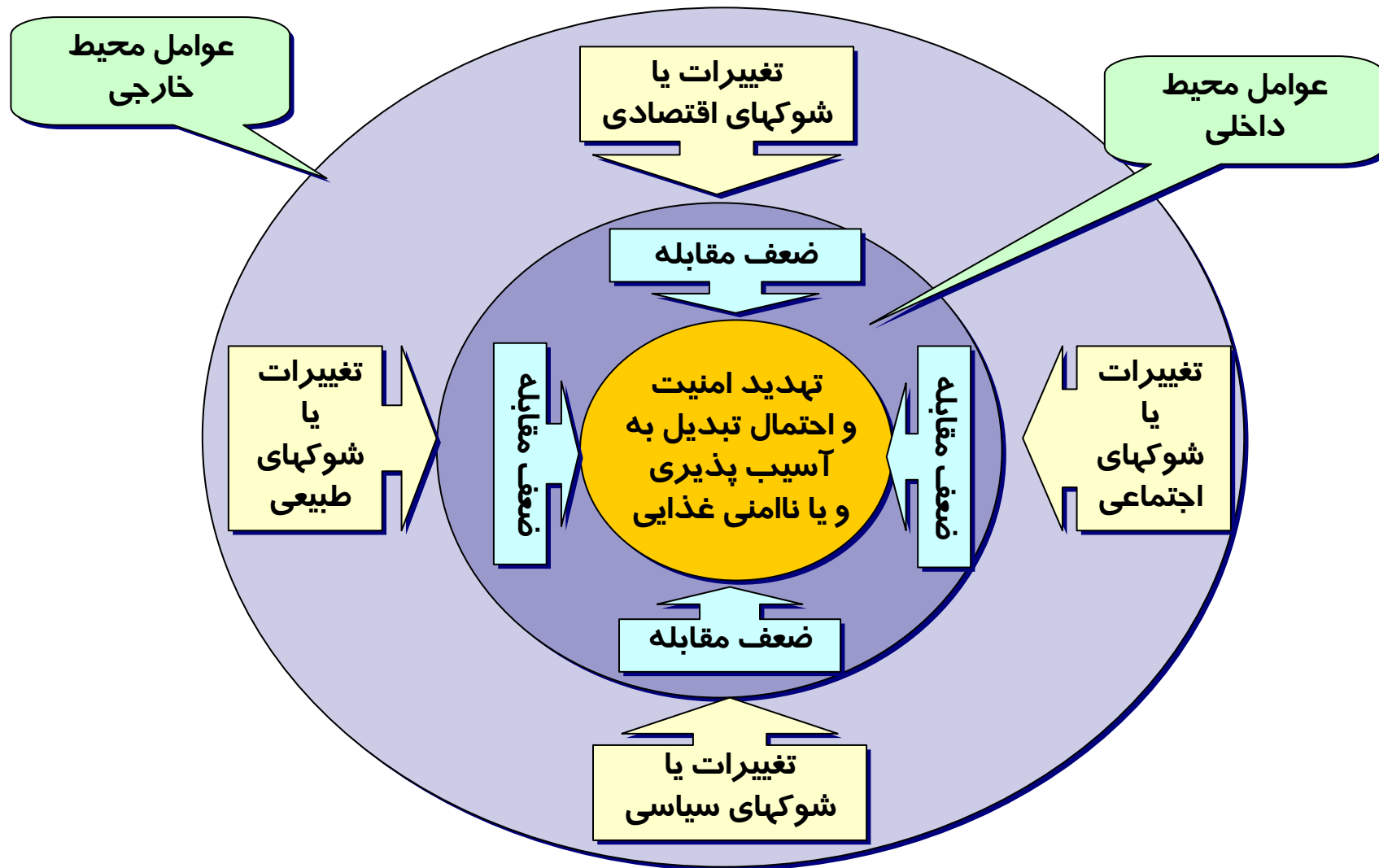
عوامل مؤثر در وضعیت تغذیه جامعه

مدل مفهومی وضعیت تغذیه

طبقه‌بندی عوامل ناامنی غذایی و آسیب‌پذیری

دسته بندی کلی اقدامات مقابله با ناامنی غذایی

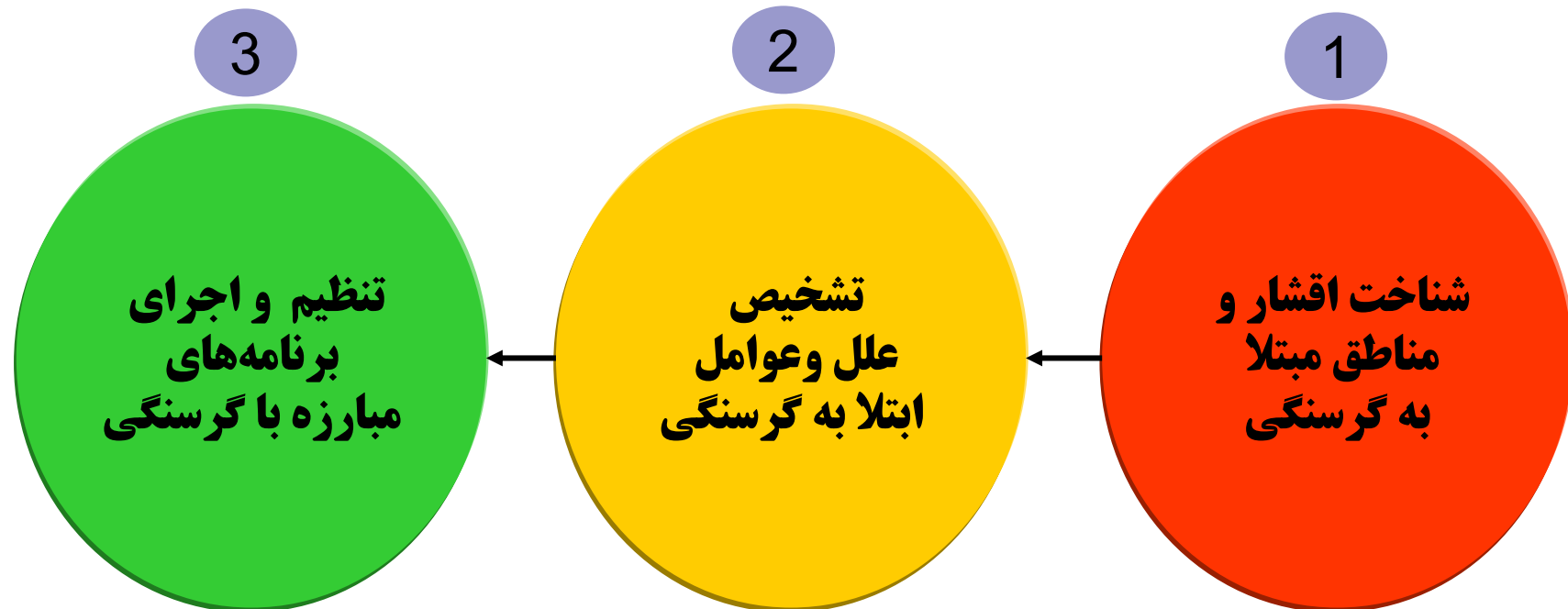
■ کاهش شدت تغییرات بیرونی

- کاهش شدت تغییرات و شوکهای محیطی، خطر آسیب پذیری را کاهش می‌دهد.

■ افزایش توان مقابله درونی

- تقویت توان مقابله، خطر آسیب پذیری را کاهش می‌دهد
- خطر آسیب پذیری ناشی از ناتوانی مقابله موفقیت آمیز فردی، یا خانوادگی، و یا گروهی در برابر با ناملایمات و شدائد وارد شده از محیط است.

مراحل اصلی در کاهش ناامنی غذایی

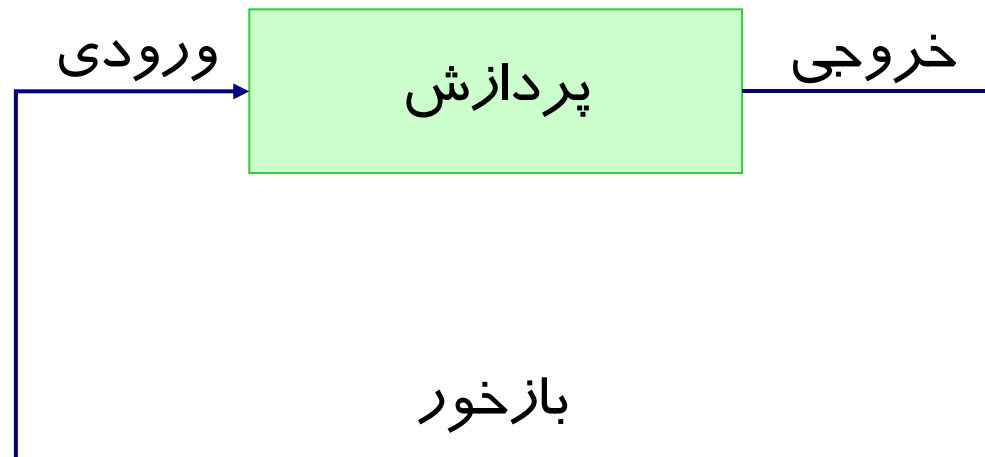
■ FIVIMS در هر یک از مراحل فوق سیاست‌گذاران و مجریان را یاری می‌نماید.

سیستم اطلاعاتی و تهیه نقشه

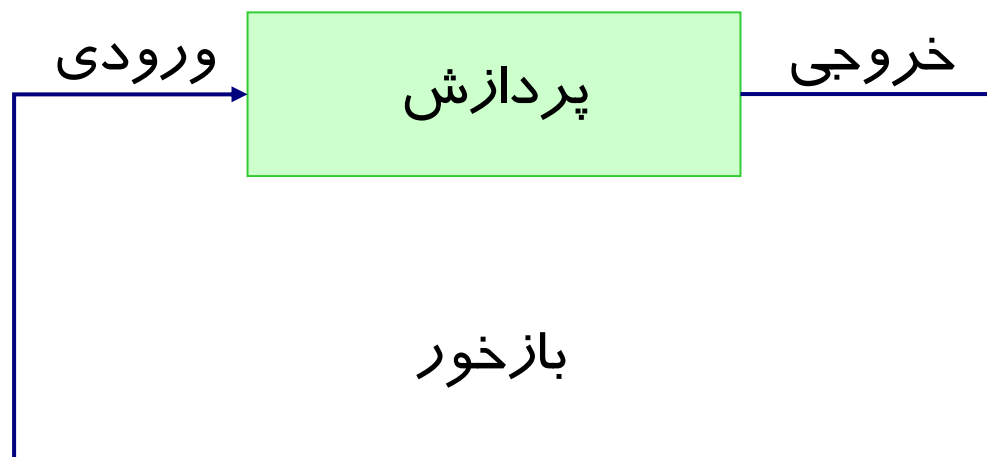
**Information &
Mapping System**

سیستم اطلاعاتی

- **ورودی:** داده‌های شاخص‌های مربوط به امنیت غذایی
- **پردازش:** انجام عملیات آماری، تجزیه و تحلیل و استنتاج روابط
- **خروجی:** اطلاعات تولید شده (متن، جدول، نمودار)

سیستم تهیه نقشه (مکان‌دار کردن اطلاعات)

- **ورودی:** نقشه جغرافیایی محدوده مورد مطالعه و داده‌های شاخص‌های مربوط به امنیت غذایی
- **پردازش:** انجام عملیات آماری، تجزیه و تحلیل و استنتاج روابط بین داده‌ها
- **خروجی:** اطلاعات تولید شده (نقشه + اطلاعات مربوط به هر مکان در موضوع موردنظر)،

**اصول و مبانی
سیستم اطلاعاتی و تهیه نقشه
آسیب پذیری و نا امنی غذایی
(FIVIMS)**

تاریخچه FIVIMS

- در اجلاس جهانی غذا- سال ۱۹۹۶ ، تعداد مبتلایان به سوء تغذیه در کشورهای در حال توسعه ۸۴۰ میلیون نفر اعلام گردید.
- در اجلاس سال ۱۹۹۶ تصمیم گرفته شد که تعداد افراد مبتلا به سوء تغذیه، تا چشم انداز سال ۲۰۱۵، به میزان ۵۰٪ کاهش یابد.
- پیرو این تصمیم، سازمان جهانی خواربار و کشاورزی (FAO)، اصول و چارچوب سیستمی اطلاعات FIVIMS را طراحی و پیشنهاد نمود.
- تاکنون FIVIMS در بیش از ده کشور پیاده شده است.
- در حال حاضر در حدود یک میلیارد نفر (۱۵٪) از جمعیت جهان دچار سوء تغذیه و کمبود کالری هستند.

تعریف FIVIMS

■ یک سیستم اطلاعاتی مکان‌دار (GIS) است که بصورت شبکه‌ای و در سطوح مختلف (جهانی، ملی و استانی)، داده‌ها و اطلاعات مرتبط با امنیت غذایی و آسیب‌پذیری را جمع‌آوری، تحلیل، و نتایج را منتشر می‌نماید. اطاعات تولید شده، در مراحل برنامه‌ریزی، اجرا، پایش و ارزیابی فعالیت‌های مقابله با ناامنی و آسیب‌پذیری غذایی بکار گرفته می‌شود.

هدف محوری FIVIMS

■ هدف محوری FIVIMS، کمک به کاهش ناامنی غذایی و آسیب‌پذیری از طرق زیر است:

- افزایش حساسیت و توجه سیاست‌گذاران به مسئله ناامنی غذایی؛
- شناسایی دقیق‌تر نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان FIVIMS؛
- ارتقاء سطح کیفیت داده‌ها و اطلاعات؛
- کمک به یکپارچگی اطلاعات و تسهیل تبادل اطلاعات بین دستگاه‌های مرتبط؛
- ترویج نقش مثبت اطلاعات مفید و مناسب، در ارتقاء اثر بخشی؛
تصمیمات و اقدامات مربوط به ناامنی غذایی.

FIVIMS به چه پرسشهای پاسخ می دهد؟

- مردم آسیب دیده و آسیب پذیر از نظر تغذیه چه کسانی هستند؟
- این مردم کجا زندگی می کنند؟
- تعداد جمعیت آنان چقدر است؟
- گرسنگی آنان چگونه رفع می شود؟
- نظام خانواده آنان چگونه است؟
- عوامل و دلایل ابتلا به وضع گرسنگی آنان چیست؟
- چه اقداماتی را می توان برای رفع گرسنگی و سوء تغذیه آنان انجام داد؟

تفاوت FIVIMS با سیستم اطلاعاتی موجود

- کاملاً اختصاصی است؛
- فرابخشی است؛
- مشتری محور است؛
- چارچوب استاندارد شده‌ای دارد
- اطلاعات مکان دار است.

FIVIMS چگونه کار می کند؟

■ بصورت مستمر:

- مسئله نامنی و آسیب پذیری غذایی را عارضه یابی می کند؛ (شناسائی علل و عوامل سوء تغذیه)
- برای هر یک از عوامل مؤثر در سوء تغذیه شاخص هایی را معین می کند؛
- نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان در سطوح مختلف را شناسایی می کند؛
- داده ها و اطلاعات مربوط به شاخص های تعیین شده را از سازمان های مرتبط جمع آوری می کند؛
- روابط بین شاخص ها را با تکنیک های آماری بررسی و شناسایی می کند؛
- نتایج و یافته را به صورت مختلف (گزارش، نقشه، نمودار) منتشر می نماید.

انواع FIVIMS

■ FIVIMS جهانی

■ FIVIMS ملی

■ FIVIMS منطقه‌ای

■ FIVIMS محلی

اصول FIVIMS ملی

فواید و منافع مورد انتظار از FIVIMS

- هدف گیری بهتر؛
- بهبود تنظیم سیاستها؛
- برنامه ریزی موثرتر؛
- همزبانی ، هماهنگی بین بخشها و نهادها؛
- بهبود مدیریت اجرای برنامه ها؛
- مبادله تجربیات بین المللی؛

مشخصات FIVIMS ملی

■ سیستم اطلاعاتی است که به سوالات زیر در سطح کشور پاسخ می‌دهد.

- مردم آسیب‌دیده و آسیب‌پذیر از نظر تغذیه چه کسانی هستند؟
- این مردم کجا زندگی می‌کنند؟
- تعداد جمعیت آنان چقدر است؟
- گرسنگی آنان چگونه رفع می‌شود؟
- نظام خانواده آنان چگونه است؟
- عوامل و دلایل ابتلا به وضع گرسنگی آنان چیست؟
- چه اقداماتی را می‌توان برای رفع گرسنگی و سوء تغذیه آنان انجام داد؟

مشخصات FIVIMS ملی مطلوب

- با مشارکت و حمایت بخش دولتی و خصوصی (ملی و بین‌المللی) و به صورت اختصاصی برای آن کشور تهیه شده باشد؛
- هماهنگی بین بخشی را ترویج و تسهیل نماید
- اطلاعات مفید و مناسب تولید نماید، بطوری که سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران بتوانند در برنامه‌های کاهش ناامنی غذایی بدرستی تخصیص منابع نمایند؛
- اطلاعات به‌هنگام و با کیفیت را فراهم کند، بطوریکه امکان اجرای فعالیت‌های کارآمد، در زمان تعیین شده، میسر باشد؛
- امکان پایش اجرای برنامه‌ها و ارزیابی نتایج حاصله را فراهم سازد.

مراحل جا انداختن، سازماندهی، طراحی و استقرار:

- معرفی FIVIMS برای حساس کردن و جلب حمایت عمومی؛
- تعیین هماهنگ کننده ملی؛
- ایجاد شبکه همکاری بین بخشی و فرابخشی؛
- ارزیابی نیازهای استفاده کنندگان؛
- شناسایی و ارزیابی سیستم‌های اطلاعاتی ملی موجود؛
- تدوین استراتژی و برنامه عملیاتی FIVIMS ملی؛
- تأمین ضمانت اجرائی و ایجاد تعهدات حاکمیتی با تصویب طرح؛
- تخصیص منابع، سازماندهی، طراحی، و پیاده سازی طرح؛
- ارزیابی اثر بخشی و اصلاح و تعامل با FIVIMS جهانی.

منابع اطلاعات در FIVIMS ملی

- سازمان‌های دولتی
- سازمان‌های بین‌المللی
- مؤسسات مالی و اعتباری
- نهادهای عمومی و اطلاعات مردمی

چارچوب طرح پیشنهادی برای FIVIMS ایران

سازمانهای مرتبط با نا امنی غذایی در کشور

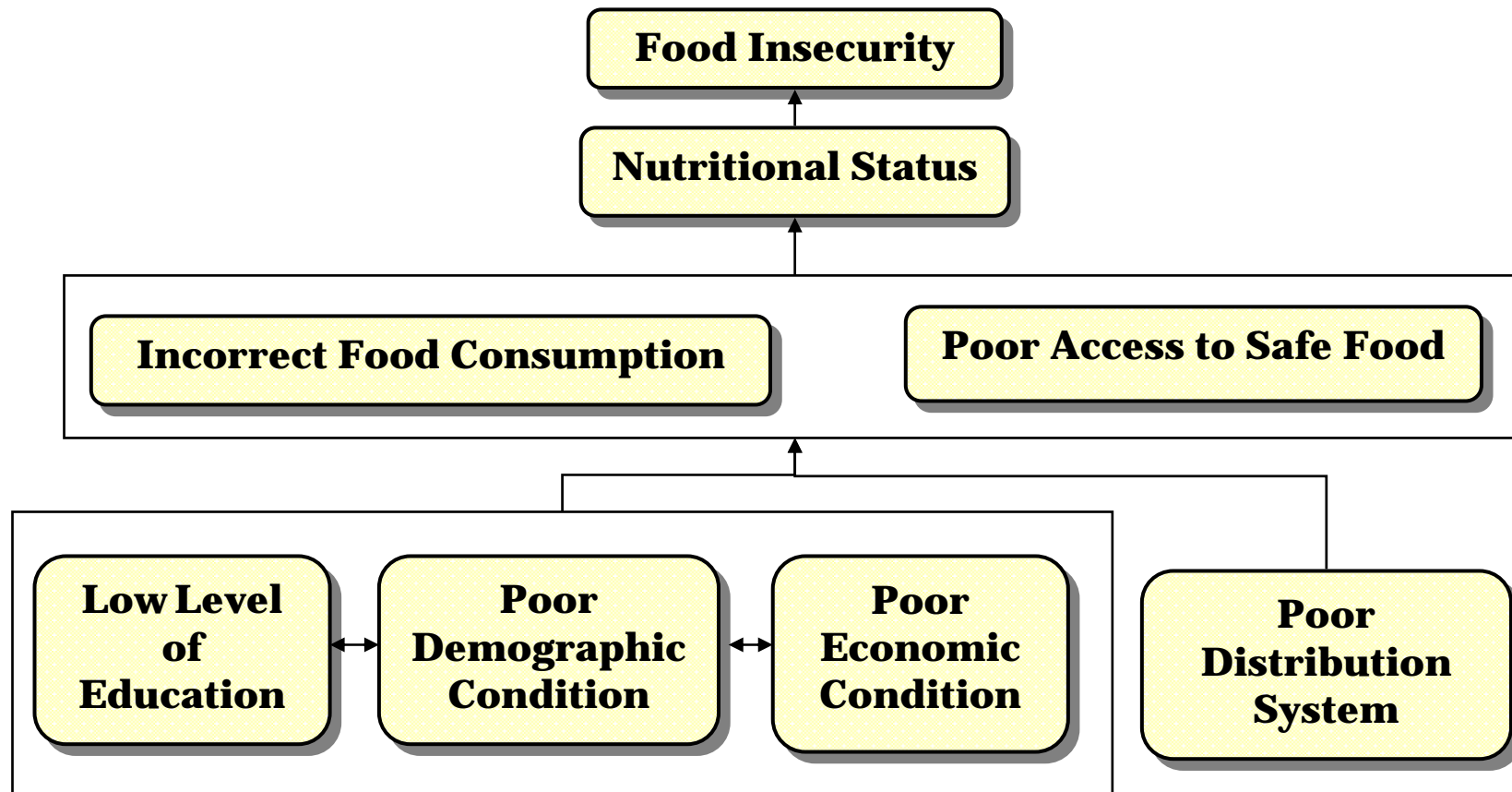

مؤثرترین راه مقابله با ناامنی غذایی در کشور

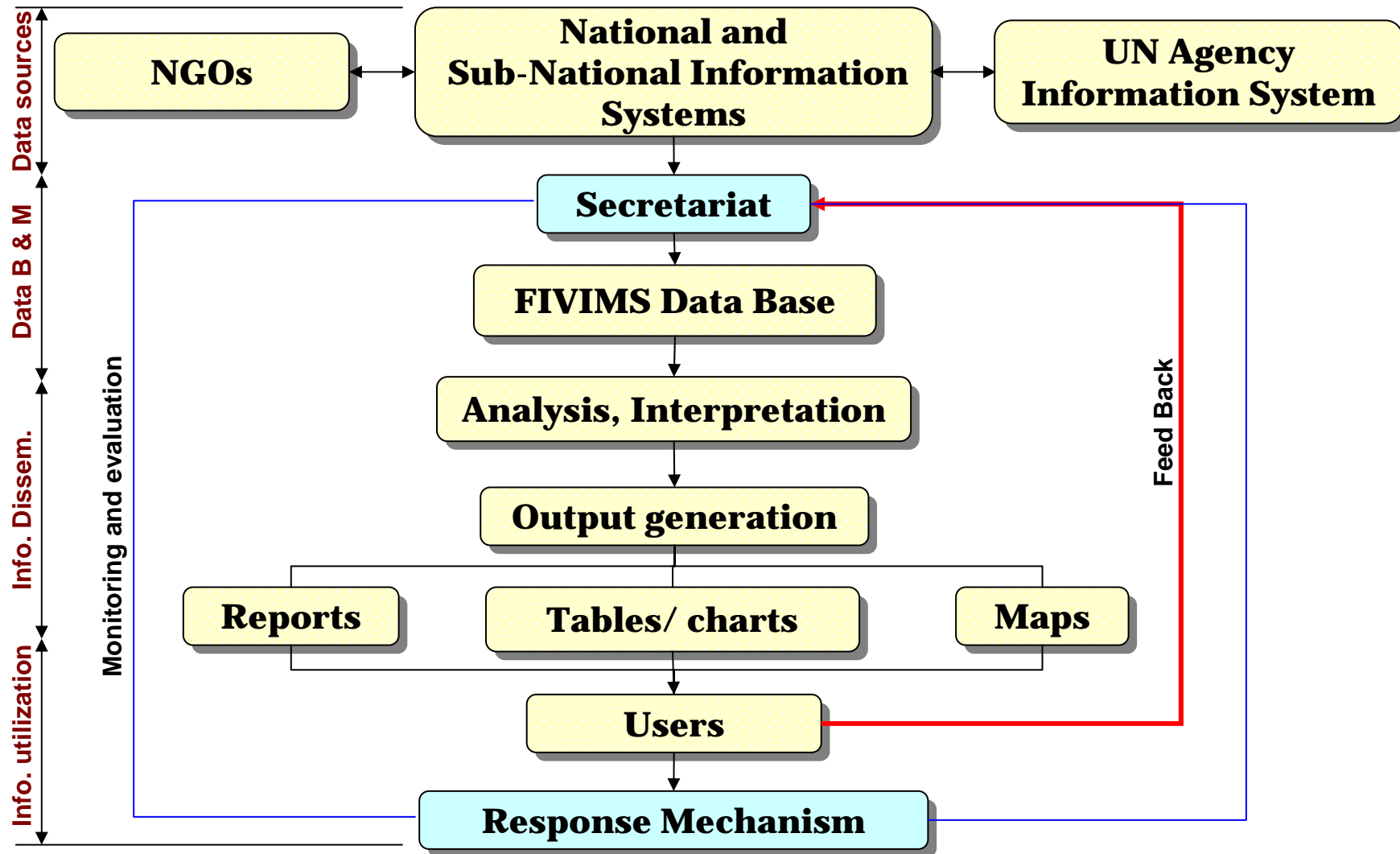
■ هماهنگی و یکپارچگی سیاست ها، برنامه ها و اقدامات دستگاه‌های مرتبط:

- تولید غذا (وزارت جهاد کشاورزی)
- واردات و توزیع غذا (وزارت بازرگانی)
- نظارت بر کیفیت و بهبود تغذیه (وزارت بهداشت)
- بهداشت و درمان (وزارت بهداشت)
- فقرزدایی، بیمه، کمک‌رسانی، آموزش (وزارت رفاه و تأمین اجتماعی، کمیته امداد و NGOs)
- دانش، برنامه، اطلاعات و آمار (دانشگاهها و سازمانها پژوهشی، مرکز آمار)
- تخصیص منابع مالی (سازمان مدیریت و برنامه ریزی)

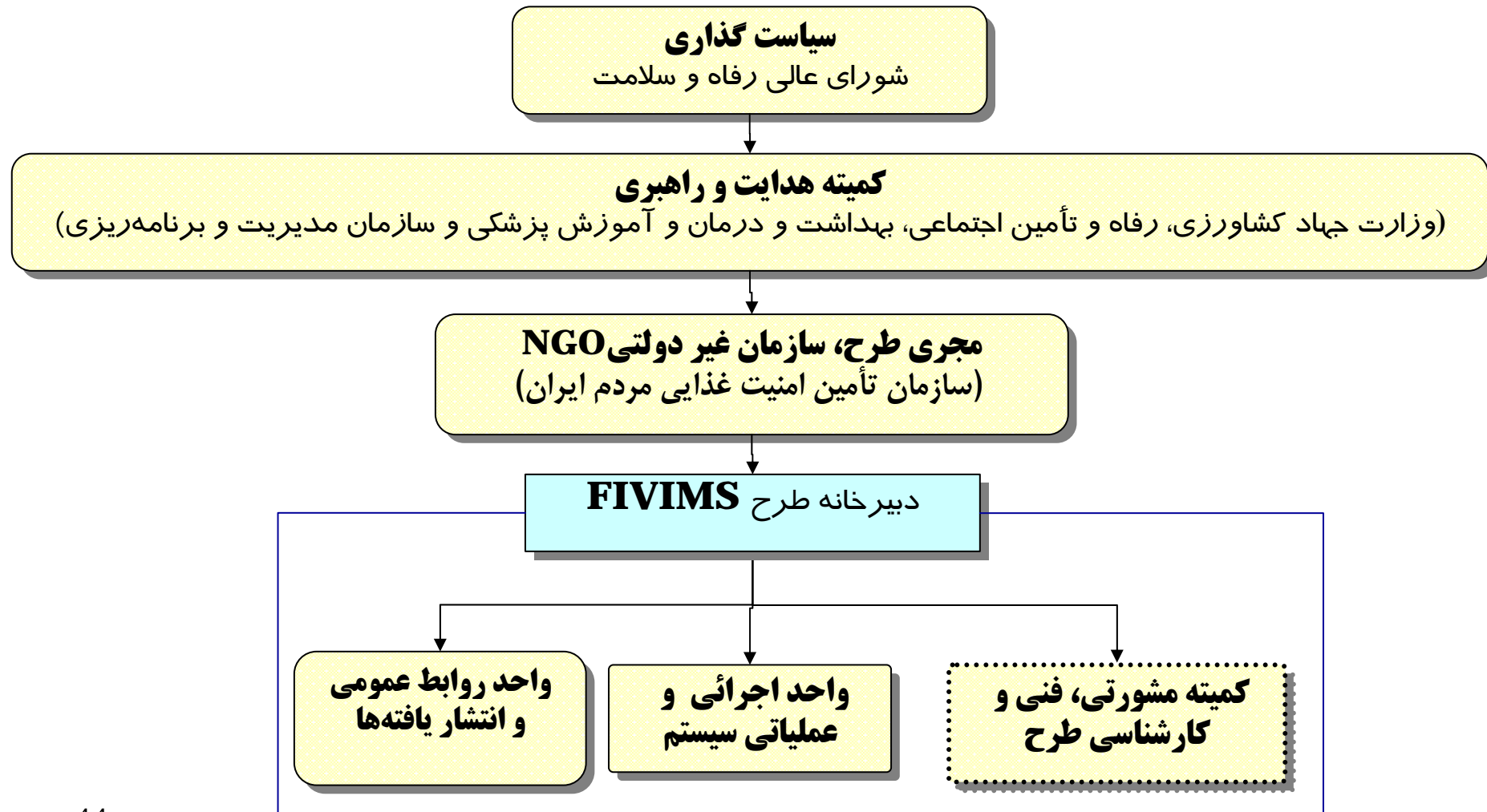
چارچوب مفهومی عوامل سوء تغذیه ایران

چارچوب عملیاتی یا گردش کار FIVIMS ایران

ساختار سازمانی پیشنهادی برای FIVIMS ایران

ساختار سازمانی پیشنهادی برای FIVIMS ایران

واحد اجرایی و عملیاتی سیستم

- گروه گارشناسی **FIVIMS**
- گروه گارشناسی تغذیه
- گروه گارشناسی کاهش فقر
- گروه گارشناسی **GIS**
- گروه گارشناسی آمار و اطلاعات
- گروه گارشناسی نرم افزار
- گروه گارشناسی سخت افزار

کمیته مشورتی، فنی و کارشناسی

- سازمان مدیریت و برنامه ریزی
- دفتر کاهش فقر وزارت رفاه و تأمین اجتماعی
- دفتر بهبود تغذیه وزارت بهداشت
- مؤسسه پژوهشهای برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی
- دانشگاه‌های پزشکی و دانشکده‌های تغذیه
- انستیتوی تغذیه ایران
- مرکز آمار ایران
- مؤسسه پژوهشهای پولی و بانکی
- خبرگان و صاحب‌نظران

استفاده کننده‌گان اصلی FIVIMS ایران

- رهبر و نهادهای تحت امر رهبری
- سران و نهادهای زیر نظر سه قوه (مقننه، مجریه و قضائیه).
- سیاستگذاران و مشاوران دولت (سطح ملی)
- استانداریها و دیگر سازمانها در سطح استان و شهرستان
- جامعه مدنی و سازمانهای غیر دولتی، NGO های بین المللی
- سازمانهای زیر نظر سازمان ملل متحد،
- پژوهشگران
- موسسات آموزشی
- رسانه‌ها

تشکر از توجه شما